

О. В. ХАРЕНКО

Ольга Валеріївна Харенко, асистент кафедри ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЯ» В ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

«Інформація» є однією із найважливіших категорій системи суспільних відносин, що зумовлює численність дефініцій інформації. Саме через складність і неоднозначність цього поняття, уявлення про яке має тенденцію постійно змінюватися у процесі безкінечного науково-технічного прогресу, існують численні підходи до визначення терміну «інформація» у залежності, наприклад, від рівня розуміння – побутового чи професійного, або від галузі знання. Загально визнана дефініція інформації відсутня у сучасній філософсько-методологічній думці, теоретичних та прикладних науках. Із правової точки зору, незважаючи на відсутність однозначного трактування змісту досліджуваної категорії, на розуміння її понятійної сутності залежно від контексту вживання і панування ідей її «невизначеності», поняття «інформація» повинно мати формалізовану, аксіоматичну форму, бути нормативно закріпленим, оскільки відсутність чіткого, регламентованого поняття може призвести до юридичних колізій під час його застосування. Законодавець визначає інформацію через такі поняття, як «відомості» та «дані», які не є тотожними за своєю суттю, але часто використовуються як синоніми.

К. І. Беляков підкреслює, що визначення категорії, яка розглядається, залежить, перш за все, від конкретної галузі знань чи суспільного життя, у якій ведеться дослідження (предметна галузь суспільних відносин, організація управління соціальною системою тощо), а також характеру завдань, для яких вводиться це поняття¹.

Насправді спеціальних наукових визначень поняття «інформація» настільки чимало, і вони так багато разів змінювалися, а межі поняття то розширювалися, то звужувалися, що багато дослідників зробили висновок про те, що загального визначення інформації існувати не може. Так, Клод Шеннон, один із творців математичної «Теорії інформації», зазначив, що різні автори у загальній області інформаційної теорії надали різноманітні значення слову «інформація». Можливо, більшість із них виявиться достатньо корисною за певних обставин і заслуговуватиме визнання і наступного дослідження. Але не можна очікувати, що єдине визначення інформації може задовольнити її численні застосування у цій загальній області². Проблему відсутності однозначного трактування змісту досліджуваного поняття пояснюють тим, що «сучасні визначення категорії «інформація» намагаються відобразити спочатку філософську суть, а потім – найважливіші властивості сфери суспільних відносин»³.

Інформація стає об'єктом наукових досліджень у кінці 1940-х років, коли термін «інформація» уперше знайшов своє відображення завдяки присвяченим математичній теорії інформації і теорії передачі даних каналами зв'язку працям Клода Шеннона⁴, який використовував основи теорії інформації американських інженерів Х. Найквіста і Р. Хартлі. Оскільки Шеннон враховував лише синтаксичний (формально-структурні характеристики) аспект поняття інформації, не торкаючись семантичного (сислового) і прагматичного аспектів (споживчого, ціннісного), то конкретне вузьке шеннонівське поняття, що стосується математичної теорії інформації, стало важко і часто недоречно використовувати в інших галузях. Зокрема, юридична дефініція інформації має враховувати її зміст, що визначає її цінність і робить об'єктом правових відносин.

Дослідник прагматичної концепції інформації, радянський вчений, академік О. О. Харкевич, запропонував зв'язати міру цінності інформації зі зміною імовірності досягнення цілі при отриманні цієї інформації⁵, тобто прагнув зв'язати поняття інформації з цілеспрямованою поведінкою та акцентувати увагу на ціннісному аспекті інформації. О. О. Городов зазначає, що сутність інформації відображується в її синтаксичному, семантичному та прагматичному аспектах, і з усіх охарактеризованих вище рівнів інформації лише прагматика цікавиться конкретними користувачами інформаційного продукту і тією областю суспільних відносин, учасниками яких вони виступають. Тобто юридично значимим є саме прагматичний аспект інформації, оскільки саме благо, але не відношення між знаками і позначуваними об'єктами, є категорія, іманентна поняттю об'єкта прав. У наукових роботах О. О. Харкевича та І. А. Полютасва висловлюється думка про те, що інформація, надана нам у прагматичному аспекті, повною мірою відповідає критерію блага, оскільки на перший план у цьому випадку виходить її користь, яка служить задоволенню публічних або приватних потреб⁶.

Багатоаспектність терміна «інформація», що призвела до його багаточисленних і часто суперечливих визначень і розумінь, Седов Є. О.⁷ та Хазен О. М.⁸ пояснюють ієрархічністю рівнів інформації, оскільки вважається загальноприйнятним, що Універсум (Всесвіт) має ієрархічну структуру⁹. Зв'язок поняття інформації з ієрархічною структурою Всесвіту досліджувався у працях В. М. Романенко та Г. В. Нікітіної¹⁰, В. П. Попова та І. В. Крайнюченко¹¹, Є. В. Луценко¹² і В. Б. Вяткіна¹³. Теорія визначає ієрархію як загальну закономірність природи, а інформацію як одну з найбільш загальних характеристик Універсуму. Доктор фізико-мате-

матичних наук П. О. Кондратенко визначає ієрархічну структуру Всесвіту таким чином: елементарні частинки – ядра – атоми і молекули – планетарні системи – зоряні скупчення – Галактика (молекулярна хмара) – Метагалактика – Верховний керівник; а ієрархію людства так: людина – сім'я – мікрооточення (рідня, колектив, сусіди) – макрооточення (територія) – державні системи (відомства) – держава – людство – Верховний керівник¹⁴. Вважаємо, що поділ на деякі рівні може бути дещо дискусійним, але державний рівень об'єктивно існує сьогодні, а тому поза сумнівами. У своїх дослідженнях науковець посилається на працю доктора фізико-математичних наук, академіка Віктора Куліша «Ієрархічні методи. Ієрархія та ієрархічні асимптотичні методи в електродинаміці. Том 1», який запевняє, що, по-перше, є вищий рівень за метагалактику, а по-друге, що такий рівень уособлює в собі усі невідомі для нас найвищі (по відношенню до нашого світового ієрархічного порядку) ієрархічні рівні¹⁵. Наслідком такого підходу вважаємо те, що інформація має структурні рівні, а її якості на різних рівнях ієрархії суттєво відрізняються, і від цього залежить вибір термінології. Зокрема, за такого підходу поняття «інформація», як соціально значима категорія, на загальнодержавному рівні має знаходити своє відображення у юридичній нормі, оскільки право – це універсальний регулятор суспільних відносин на усій території країни. Водночас легальна дефініція інформації має відображувати державний рівень не лише з точки зору загальнообов'язковості, а й відповідності даному устрою у суспільстві – державно-правовому, і це вже далеко не побутовий рівень і навіть не внутрішньодержавні відомства, де поняття «інформація» може бути закріплене на підзаконному рівні і орієнтоване для врегулювання окремих сфер суспільних відносин. З іншого боку – це ще не рівень усього людства, а тому не претендує на всезагальноючий зміст та глобальний характер. На ієрархічному рівні держави поняття «інформація» у цілому повинне відповідати державним функціям та її соціальному призначенню у суспільстві: бути знаряддям для захисту прав, свобод і законних інтересів громадян (підкреслюємо, що мається на увазі поняття «інформації», а не сама інформація).

Інформація як економічна категорія – це продукт праці, предмет обміну та об'єкт власності. Важливим для нашого предмета дослідження є розуміння того, що інформація на носії, але не носій з інформацією, є споживчою цінністю, тобто, саме інформація на носії, але не носій із інформацією, є товаром – предметом купівлі-продажу. Більш того, у наш час загальної «інтернізації» усе більшого розповсюдження отримує продаж інформації взагалі без будь-якого матеріального носія, що доводить можливість та необхідність абстрагування від речової оболонки, коли йде мова про такий товар як «інформація»¹⁶. Слід одразу відзначити, що не усі види інформації можуть бути за своєю правовою природою товаром, зокрема, інформація, що має публічний характер, є у більшості випадків відкритою, тобто вільною у доступі, і тому за своїм змістом не може бути об'єктом цивільно-правових відносин, а також інформація про фізичну особу (персональні дані), що є невідчужуваним особистим благом.

Головною умовою є те, що легітимне поняття інформації має відображувати інформаційні процеси на рівні держави як суверенної політико-територіальної організації суспільства, враховувати державно-владний аспект, тобто сприяти реалізації державних функцій. Для цього поняття «інформація» має закріплювати найбільш істотно, юридично значущі властивості та якості для вільного та ефективного оперування у правовому полі (правозастосування), а формулювання має однозначно сприйматися усіма учасниками відносин. Попередній генезис уявлень та поглядів на поняття інформації та їх аналіз дозволяє сказати, що з точки зору права, поняття «інформація» має закріплювати певну знакову форму, яку можна розкодувати та яка характеризується смислом для відправника та/або приймача, а також вона повинна мати певну цінність, значущість.

Знакова форма передбачає фіксацію та передачу інформації знаками. Знак – матеріальний об'єкт (явище, властивість, дія і т. п.), що сприймається чуттєво та, як правило, відрізняється від об'єкта, їм позначеного, що виступає в пізнанні і спілкуванні людей як представник, інформаційний замісник деякого предмета або сукупності предметів, їх властивостей або відносин і використовується для отримання, зберігання, перетворення і передачі повідомлення або компонентів повідомлень¹⁷. Виділяють шість основних типів знаків: природні (речі та явища природи, наприклад, сліди звірів, погодні прикмети тощо), функціональні (вказують на інші предмети та явища за рахунок функцій, що вони виконують, наприклад, окуляри вказують на слабкий зір), іконічні (знаки-образи, що мають схожість із тим, що позначає: малюнок тварини є змальованим із неї та є знаком цієї тварини), конвенціональні (служать позначенням предмета оскільки люди домовилися вважати його знаком цього предмета, наприклад, шкільний дзвоник, червоний хрест, зірки на погонах, герб тощо), вербальні (природні мови), знакові системи запису (письмо, система запису знаків природної мови, усного мовлення, нотна грамота тощо)¹⁸. Отже, знакова форма – це форма подання інформації у людському суспільстві.

Якщо ми говоримо про інформацію як про юридичний термін, то формою його вираження буде законодавча норма, що закріплює термін «інформація».

Закон України «Про інформацію» визначає інформацію як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді¹⁹. Така дефініція має певні недоліки.

По-перше, акцентується увага на тому, що обов'язковою умовою для даних та відомостей є можливість їх закріплення на матеріальних носіях (на будь-якому матеріальному об'єкті чи середовищі, що може протягом певного терміну зберігати, тобто нести у своїй структурі занесену у/на нього інформацію, наприклад, камені, дерева, папери, метали, пластику, магнітних матеріалах, напівпровідниках тощо²⁰) або відображення даних в електронній формі, тобто фіксація на електронному носії з використанням засобів обчислювальної

техніки і можливістю передачі за допомогою електров'язку. Але якщо проаналізувати поняття «дані», стане зрозумілим, що дані передбачають їх автоматичну обробку електронно-обчислювальними пристроями, а тому є очевидною їх якість бути відображеними в електронній вигляді.

По-друге, враховуючи, що термін закріплює під інформацією лише «відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді», може ускладнитися його правозастосування у цивільно-правових відносинах, де інформація є нематеріальним благом (глава 15 Цивільного кодексу України) і не зводиться до матеріального (фізичного) об'єкту, на якому вона зафіксована, або до відображення її в електронному вигляді. Наприклад, при реалізації права на захист честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи²¹. Матеріальний носій необхідний для збереження або передачі інформації, а також інформація передається коливаннями поля, наприклад, електромагнітного.

Закон України «Про телекомунікації» закріплює термін «дані» як інформацію у формі, придатній для автоматизованої обробки її засобами обчислювальної техніки²², тобто, по-перше, визначає дані як форму інформації, а по-друге, надає поняттю технічного значення та пов'язує його з матеріальним носієм, придатному до запису, зберігання, зчитування та поширення. Це також означає, що дані не є інформацією у «чистому» вигляді, і для того, щоб стати нею, потрібні їх перетворення та обробка за допомогою електронно-обчислювальних машин (ЕОМ), тобто можна сказати, що дані - це електронна форма потенційної інформації. Тому ми підтримуємо В. М. Брижко, який стверджує, що в е-середовищі функціонує не «інформація» як така, а «дані», до яких вона «приспосована», «прикріплена» і т.д. Дані можна розглядати як формалізовані знаково-кодові комбінації, що надають інформацію та призначені для їх автоматичної обробки; цифрові дані – це закодовані електричні сигнали й електронні структури²³.

Згідно із К. Беляковим, під відомостями розуміють формалізовані знакові комбінації при письмовій (паперовій), аудіовізуальній та деяких інших формах надання інформації²⁴. Але до цього визначення є певні зауваження. Так, поняття «аудіовізуальний» відноситься до способів сприйняття інформації певними рецепторами, у даному випадку - органами слуху і зору, а «письмова (паперова) форма» є варіантом текстової форми подання інформації, яка не обмежується паперовим способом та може бути відображена електронним пристроєм, наприклад, iPad чи електронною книгою.

Словник української мови визначає відомості як: 1) повідомлення, вісті про кого-, що-небудь; 2) певні факти, дані про кого-, що-небудь; 3) знання у якій-небудь галузі²⁵. Ці визначення наведені на побутовому рівні та не можуть бути використані у формалізованій юридичній техніці. Повідомлення – це спосіб передачі інформації – в усній чи письмовій формі між людьми та у формі сигналів між пристроями. Дані можуть бути повідомленнями за умови їх декодування. Державний стандарт у технічній галузі визначає повідомлення як факти, що передаються з деякого джерела до одного чи більше пунктів призначення із застосуванням відповідної мови чи коду²⁶, але поняття «факт» вживається при позначенні лише реальної події чи результату, а повідомлення може нести інформацію про вдумані події. Знання – це відображення дійсності у свідомості людей, що є продуктом їхньої інформаційної, інтелектуальної та матеріальної діяльності, і для знань характерні внутрішня інтерпретація, структурованість, взаємозв'язок і активність²⁷, тобто інтелектуальний капітал. Але Державний стандарт України визначає інформацію через поняття «знання»: інформація – знання, що розглядаються в аспекті комунікації²⁸.

Ю. О. Мосенко зазначає, що поняття «відомості» виключає факт непізнаного, невідомого, яке, у свою чергу, безумовно, містить певну інформацію, з якою у процесі пізнання відбуватиметься ознайомлення, результат якого і підпадає під поняття «відомості»²⁹.

Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначає, що інформація – відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості³⁰. Цей Закон також застосовує поняття «відомості» для визначення інформації, але має на увазі не тільки відомості, збережені на будь-яких матеріальних носіях, а й відомості у формі пояснення осіб та будь-яких інших публічно оголошених відомостей. Розширений перелік форм, вигляду та носіїв збереження відомостей, що закріплені законодавцем у даній нормі, є ознакою превентивного засобу попередження колізій у застосуванні терміну у правових відносинах. Також таке визначення можна розуміти як приклад того, що поняття «інформація» доцільно розглядати через форми її подання, серед яких розрізняють – але не обмежуються – символічну, текстову, графічну, числову, звукову та комбіновану форми, де дорожні знаки, книги, документи, преса, ілюстрації, фотографії, формули, звукові записи, пояснення осіб, консультації, висловлювання, повідомлення, публічні виступи, кінофільми, відеофільми тощо – способи подачі інформації. Однією з форм відомостей даний Закон визначає бази даних комп'ютерних систем, тобто виводить поняття відомостей через поняття даних.

Аналіз вітчизняної правової доктрини свідчить, що більшість науковців дублюють недосконале законодавче визначення «інформація» через поняття «відомості», «дані», або недоцільно застосовують поняття «знання»: зокрема під інформацією розуміють: 1) відомості, що передаються усним, письмовим або іншим способом, зокрема за допомогою умовних сигналів, технічних засобів і т.п.³¹; 2) відомості (а не дані) про події та явища, які можуть бути пізнані особою та передані іншій особі у вигляді, придатному для сприйняття³²; 3) відомості про об'єктивно існуючі явища, які використовуються більш, ніж однією особою, неза-

лежно від форми та способу надання у суспільних відносинах³³; 4) відомості, що передаються усним, письмовим або іншим способом, зокрема за допомогою умовних сигналів, технічних засобів і т.п.³⁴; 5) певну суму знань про той чи інший об'єкт, які можна використати в доцільній діяльності людини³⁵ тощо.

Як бачимо, поняття «інформація», «дані», «відомості», «повідомлення», «знання» не тільки на побутовому, а й на доктринально-правовому і законодавчому рівнях визначаються одне через одного, ставляться у синонімічний ряд, що є причинами термінологічних та юридичних колізій.

Зокрема, М. Корчагін зазначає, що визначення законодавцем поняття «інформація» через категорію «відомості» робить акцент на тому, що «інформація є продуктом осмислення людиною фактів навколишнього оточуючого середовища, яке нею сприймається», а тому вважає такий підхід недоцільним³⁶. Згідно із В. М. Брижко, лише людина може мати знання, і тільки для неї різноманітні сукупності графічних символів можуть бути «відомостями». Сьогодні тільки для людини певна сукупність символів, знаків, сигналів може інтерпретуватися як «відомості про будь-що», а сам суб'єкт обов'язково має володіти деякою вихідною системою знань, наприклад, вмінти читати. Для технічного об'єкта «інформація» не «відомості» і, тим більше, не «знання». У неживій природі об'єкти взаємодіють з інформаційним кодом, але не зі «знанням» і «відомостями»³⁷.

Отже, пропонується розглядати під відомостями символну, текстову, графічну, числову, візуальну, звукову, комбіновану тощо форму подання інформації. Це визначення має такі особливості: 1) закріплює поняття відомостей як форму подання інформації; 2) наводить невичерпний перелік варіантів такої подачі інформації; 3) відомості є результатом пізнання; 4) передбачає необхідність людських знань для подання та сприймання таких відомостей; 5) сприйняття відомостей людиною відбувається її сенсорною системою; 6) розуміє під собою можливість фіксації відомостей на будь-яких придатних носіях та пристроях. Під даними пропонується розуміти електронну форму інформації. Особливості такого визначення: 1) дані функціонують в е-середовищі; 2) закріплює, що дані – це форма інформації; 3) передбачає їх перетворення та обробку за допомогою електронно-обчислювальних машин; 4) передбачає здатність даних бути відображеними в електронному вигляді. Дані та відомості, визначені таким чином, уже розуміють під собою певну знакову форму, а тому термін «інформація» не потребує уточнення про можливість її закріплення на матеріальному носії чи відображення в електронному вигляді.

Можна зробити висновок, що з точки зору права, інформація – це знакові комбінації у формі відомостей та/або даних, що є об'єктами публічного або приватного інтересу. Це визначення об'єднує у собі такі особливості: 1) закріплює, що інформація має знакову форму, що охоплює всеосяжність форм фіксації та передачі інформації у людському суспільстві; 2) підтверджує, що інформація має смисл, є цінною та корисною; 3) не має прив'язки до обов'язкової здатності бути закріпленою на матеріальному носії або відображеною в електронній формі, що сьогодні є недоречним, адже, по-перше, не можливо і не потрібно встановлювати вичерпний перелік форм зберігання та способів передачі інформації (науково-технічний розвиток постійно відкриває нові можливості), а, по-друге, ця прив'язка є недоцільною, обмежуючою; крім того, дані вже передбачають технічний пристрій для їх запису, зберігання, передачі та обробки, а сприймання відомостей сенсорною системою людини, безумовно передбачає можливість їх фіксації на придатному носії); 4) враховує поділ на ієрархічні рівні інформації, зокрема, поняття відповідає державному рівню, має державно-правовий характер та відображає інформацію як об'єкт суспільних відносин, що потребує правового захисту.

¹ Інформація в праві: теорія і практика [Текст] : [Моногр.] / К. І. Беляков; ДНДІ М-ва внутріш. справ України. – К. : КВІЦ, 2006. – 116 с. – С. 12.

² Shannon C. E. Collected Papers, edited by N. J. A. Sloane and A. D. Wyner. – New York: IEEE Press. – 1993. – 924 pp. – С. 180.

³ Інформатизація, право, управління (організаційно-правові питання): Монографія / Р. А. Калужний, О. Д. Крупчан, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, М. Я. Швець, В. С. Цимбалюк; За заг. ред.: М. Я. Швеця, О. Д. Крупчана. – К.: НДЦ правової інформатики АПрНУ, 2002. – 191 с. – С. 7.

⁴ Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике / К. Шеннон. – М.: Иностранная литература, 1963. – 829 с.

⁵ Чанышев О. Г. Курс лекций «Введение в искусственный интеллект». Часть 1. От психофизиологической проблемы до экспертных систем. Лекция 4. Информация, данные, знания. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://slava.fateback.com/work/docs/ai/04.pdf> – С. 5.

⁶ Кохановська О. В. Інформація як об'єкт правовідносин // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2005. – Ст. 73–76. – С. 76.

⁷ Седов Е. А. Эволюция и информация. – М.: Наука, 1976. – 232 с.

⁸ Хазен А. М. Введение меры информации в аксиоматическую базу механики. – М.: ПАИМС, 1996. – 48 с.

⁹ Лозовский В. Н. Концепции современного естествознания [Текст]: учеб. пособие для студентов вузов по соц.-экон. направлениям и спец. / В. Н. Лозовский, С. В. Лозовский. – СПб. [и др.]: Лань, 2004. – 224 с.

¹⁰ Романенко В. Н., Никитина Г. В. Многозначность понятия информации // Философия науки. – 2010. – № 3 (5). – С. 70–76.

¹¹ Попов В. П., Крайнюченко И. В. Глобальный эволюционизм и синергетика ноосферы – Ростов-на-Дону: Изд. АПЦН СКНЦ ВШ, 2003. – 194 с.

¹² Луценко Е. В. Универсальный информационный вариационный принцип развития систем / Е. В. Луценко // Научный журнал КубГАУ [Электронный ресурс]. – Краснодар: КубГАУ, 2008. – № 07 (41). – Шифр Информрегистра: 0420800012\0091. – Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2008/07/pdf/10.pdf>

¹³ Вяткин В. Б. Синергетическая теория информации: общая характеристика и примеры использования // Наука и оборонный комплекс – основной ресурс российской модернизации: Материалы межрегиональной научно-практической конференции. – Екатеринбург: УрО РАН, 2002. – С. 361–390.

- ¹⁴ Кондратенко П. О. Ієрархія всесвіту та фундаментальні взаємодії [Текст] / П. О. Кондратенко // Вісник Сумського державного університету. Серія Фізика, математика, механіка. – 2006. – № 6 (90). – Ст. 57–64. – С. 58.
- ¹⁵ Kulish V. V. Hierarchical Methods. Volume 1. Hierarchy and Hierarchical Asymptotic Methods in Electrodynamics, Cluwer Academic Publishers, 2002. – 355 p. – С. 67–68.
- ¹⁶ Дымов К. Капитализм – система без будущего: критический анализ современного капитализма и тенденций его развития. Кн. 1 / К. Дымов. – К., 2010. – 851 с. – С. 187–191.
- ¹⁷ Антонов А. В. Информация: восприятие и понимание / А. В. Антонов. – К.: Наук. думка, 1988. – 184 с. – С. 29.
- ¹⁸ Кармин А. С. Культурология. Краткий курс / А. С. Кармин. – СПб.: Питер, 2010. – 240 с. – С. 20–28.
- ¹⁹ Про інформацію [Текст]: [Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ]. – К.: Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
- ²⁰ Носитель информации. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://ru.wikipedia.org/wiki/ Электронный_носитель_информации](http://ru.wikipedia.org/wiki/Электронный_носитель_информации)
- ²¹ Зауваження до проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про інформацію» від 2 листопада 2010 року № 7321 / В. Мілованов / Головне юридичне управління. – 15 жовтня 2010 р. – 4 с. [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=38920
- ²² Про телекомунікації [Текст]: [Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1280-IV : офіц. текст: за станом на 4 липня 2013 року]. – К.: Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
- ²³ Брижко В. М. До гносеології категорії «інформація» // Інформація і право. – 2011. – № 2 (2). – С. 13–20. – С. 19.
- ²⁴ Інформація в праві: теорія і практика [Текст]: [Моногр.] / К. І. Беляков; ДНДІ М-ва внутріш. справ України. – К.: КВШ, 2006. – 116 с. – С. 12. – С. 44.
- ²⁵ Словник української мови: в 11 т. / [ред. кол. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1: А–В [ред. П. Й. Горещкий, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – К.: Наукова думка, 1970. – 799 с. – С. 615.
- ²⁶ Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення: ДСТУ 2392-94. – [Чинний від 1995-01-01]. – К.: Держстандарт України, 1994. – 25 с. – С. 8.
- ²⁷ Інформація в праві: теорія і практика [Текст]: [Моногр.] / К. І. Беляков; ДНДІ М-ва внутріш. справ України. – К.: КВШ, 2006. – 116 с. – С. 44.
- ²⁸ Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення: ДСТУ 2392-94. – [Чинний від 1995-01-01]. – К.: Держстандарт України, 1994. – 25 с. – С. 8.
- ²⁹ Мосенко Ю. О. Деякі питання вдосконалення основних складових категоріального апарату державної інформаційної політики України / Ю. О. Мосенко // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 1. – С. 103–109. – С. 105.
- ³⁰ Про захист економічної конкуренції [Текст]: [Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III : офіц. текст: за станом на 4 липня 2013 року]. – К.: Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
- ³¹ Інформаційне право України та електронне право високих технологій: [Електронний ресурс] (електронний курс лекцій українською мовою) / Автор – доцент кафедри кримінального права та правосуддя ЗНУ, кандидат юридичних наук, доцент Олег Володимирович Синєокий; Запорізький національний університет; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [цифрова мікроформа e-text]. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – 215 ел. с. – 15 ум. друк. арк.: іл.; сх. // <http://www.nbu.gov.ua> – С. 24.
- ³² Петров Є. В. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Х., 2003. – 19 с. – С. 9.
- ³³ Правова охорона як складова інформаційної безпеки цивільної авіації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. О. Золотар; Держ. НДІ МВС України. – К., 2010. – 20 с. – С. 7.
- ³⁴ Синєокий О. В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій: [електронний ресурс] (електронний курс лекцій українською мовою) / Запорізький національний університет; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [цифрова мікроформа e-text]. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – 215 ел. с. – 15 ум. друк. арк.: іл.; сх. // <http://www.nbu.gov.ua/> – С. 24.
- ³⁵ Право інтелектуальної власності. Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 624 с. – С. 172.
- ³⁶ Корчагін М. Поняття інформації як цивільно-правової категорії / М. Корчагін // Юридичний журнал. – 2006. – № 9 (51). – С. 51–56. – С. 53.
- ³⁷ Брижко В. М. Вказана праця. – С. 16.

Резюме

Харенко О. В. Поняття «інформація» в юридичній науці та законодавстві України.

У даній науковій статті досліджуються та аналізуються дефініції «інформація» на сучасному етапі розвитку наукових знань та у правовому аспекті. Автор визначає її найбільш істотні, юридично значущі властивості та якості для ефективного правозастосування та відповідно до цього пропонує власне визначення понять «інформація», «відомості» та «дані».

Ключові слова: інформація, дані, відомості, знак, способи подання інформації, форма інформації, носій інформації.

Резюме

Харенко О. В. Понятие «информация» в юридической науке и законодательстве Украины.

В данной научной статье исследуются и анализируются дефиниции «информация» на современном этапе развития научных знаний и в правовом аспекте. Автор выделяет ее наиболее существенные, юридически значимые свойства и качества для эффективного правоприменения и в соответствии с этим предлагает собственное определение понятий «информация», «сведения» и «данные».

Ключевые слова: информация, данные, сведения, знак, способы представления информации, форма информации, носитель информации.

Summary

Kharenko O. The term «information» in jurisprudence and legislation of Ukraine.

This scientific article investigates and analyzes scientific and legal definitions for «information». The author defines its most important and legally significant features and qualities for the effective law implementation. There fore the principally new definitions for “information”, “info” and “data” were offered in this article.

Key words: information, data, info, sign, form of presenting information, the form of information, storage medium.

Отримано 9.10.2014

УДК 347.9:342.922 (477)

Т. В. ЮЩЕНКО

Тетяна Василівна Ющенко, аспірантка Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК З МОТИВІВ СУСПІЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ

Сучасний стан розвитку держави характеризується наявністю теоретичних і практичних проблем у відносинах між громадянами та суб'єктами владних повноважень при здійсненні владних управлінських функцій. Реалізація концептуальних положень реформи децентралізації влади, запровадженої Концепцією реформування місцевого самоврядування та організації влади в Україні¹, судової реформи, характеризується активною нормотворчістю, що зумовлює потребу в дослідженні проблемних питань, пов'язаних зокрема зі здатністю органів місцевого самоврядування здійснювати повноваження позивача в деяких категоріях справ адміністративного судочинства.

З урахуванням важливості питань гарантування права приватної власності на землю, наділення органів місцевого самоврядування повноваженнями ініціювати у судовому порядку процедуру примусового відчуження в комунальну власність належних фізичним або юридичним особам земельних ділянок, об'єктивно зумовлює необхідність проаналізувати сутність, характерні особливості та проблемні питання реалізації органами місцевого самоврядування адміністративної процесуальної правосуб'єктності позивача в наведеній категорії адміністративних справ.

Питання процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень та її здійснення в адміністративному судочинстві є одним з найбільш актуальних та обговорюваних у науці адміністративного процесуального права, про що свідчать численні публікації таких провідних вітчизняних вчених-адміністративістів, як В. Б. Авер'янов, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, Т. О. Гуржій, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Р. С. Мельник. Проблема відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності досліджувалась у працях О. В. Дзери, О. В. Єлисеєвої, О. В. Ільницького, Н. В. Ільків, М. В. Краснової, П. Ф. Кулинича, А. М. Мірошниченка, В. В. Носіка, Н. І. Титової, М. В. Шульги та інших учених. Разом із тим, питання сутності адміністративної правосуб'єктності органів місцевого самоврядування та особливості їх участі у справах про примусове відчуження земельної ділянки або об'єктів нерухомості, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності, залишаються малодослідженими. Тому завданнями даного дослідження є визначення змісту та аналіз деяких аспектів реалізації адміністративної правосуб'єктності органів місцевого самоврядування в наведеній категорії справ.

Як відомо, право власності на землю, встановлене Конституцією України, Цивільним та Земельним кодексами України, реалізується за волею власника, ґрунтується на принципах непорушності, невтручання держави або інших осіб у процес його здійснення. У виняткових випадках, передбачених законом, може мати місце примусове припинення права власності. Так, згідно з основоположними приписами ст. 41 Конституції України² примусове відчуження об'єктів права власності може бути застосоване з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Частково це конституційне положення отримало закріплення в ЦК та ЗК України, проте основним нормативно-правовим актом, який регулює суспільні відносини, що виникають у процесі відчуження земельних ділянок, іншого нерухомого майна, що на них розміщені, є Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» (далі Закон)³, який був розроблений та прийнятий в 2009 році з метою полегшення підготовки до проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні. Вказаним спеціальним Законом Кодекс